

Posudek diplomové práce

ALŽBĚTY NOVOTNÉ

BOLOGNA „IN NOIR“ VE VYBRANÝCH PRÓZÁCH CARLA LUCARELLIHO,

Ústav románských studií FFUK

Kol. Novotná si zvolila za téma své práce prózy žijícího autora, Carla Lucarelliho (ročník 1960). Lucarelli píše detektivky označované (v češtině nepříliš organickým) přívlastkem „noir“. To, že se diplomatka zabývala autorem, jehož dílo není uzavřeno – a není tudíž ani definitivně kriticky zhodnoceno –, a že se navíc zaměřila na texty, jejichž žánrový statut nemá příliš dlouhou tradici, nepochybně znamenalo komplikaci. V analytických partiích se diplomantka dohromady neměla o co opřít. Náročnost zadání se nicméně v tomto případě neukázala jako limitující faktor, ale naopak jako stimul, který přiměl diplomantku k tomu, aby podala velmi kvalitní výkon.

Analytickým partiím předsunula autorka „úvodní“ obecnou část. Především se pokusila definovat literární „noir“. Vidí v něm revizi klasického detektivního schématu (Doyle, Christie), kde byl rozumovou cestou zjištěn přestupník, zlo bylo potrestáno a pořádek obnoven. (Dodal bych, že ještě podstatnější je pro tento „klasický“ model fakt, že zákonné normy byly závazné nejen pro detektiva, ale nakonec je respektoval i zločinec). Noir se začíná profilovat s americkou drsnou školou a Georgesem Simenonem. Věci se tu mají jinak: nepořádek do světa nevnáší teprve zločin, celý svět je v nepořádku, důležitější než „kdo“ je „proč“, tj. psychologická motivace přestupnickova jednání. (Dodal bych znovu: respekt vůči zákonu už není zakotven ve společnosti, není už obecně sdílen, a právě proto se stávají mimořádně zajímavé individuální motivace zločinu, právě proto se také detektiv často stává romantickým outsiderem, popřípadě končí jako poražený). Diplomantka v této souvislosti přehledně rekapituluje debatu kolem této transformace detektivního žánru (za nejzajímavější otázku pokládám, zda je „noir“ žánr nebo styl). Cenných informací se nám dostává o recentní tradici italského „noiru“.

Přehled je v zásadě zdařilý, nicméně pár dílčích poznámek k této obecné paritii si neodpustím. Simenona autorka uvádí jako Simeona, a není to překlep, zjevně si pořádně jméno nepřečetla. Dal bych si na jejím místě pozor na příliš paušální tvrzení. Čtu-li, že v postavě „noirového“ detektiva ze 40. let se odrážejí „charakteristiky, mezi které patří reakcionářství, misogynnost či xenofobie“, jsem na rozpacích a opravdu netuším, kterému z poválečných sympat'áků se tyhle maléry přihodily. Míní se reakcionářstvím usedlý životní styl komisaře Maigreta? Ani s misogynií mi to není jasné. Maigret měl moc rád svou ženu a vražda každé děvky ho naplňovala zuřivým soucitem, Marlowe taky proti ženám nic neměl, někdy je chápal, i když vraždily. Sciasciu bych do pytle noiru jen tak jednoduše neházel, i když to nepokládám za vyloučené: pak by to ale stálo za velmi subtilní komentář. Camilleri konstrukcemi svých příběhů na Sciasciu podle mne nenavazuje, a pokud je diplomantka jiného mínění, měla by to lépe vyargumentovat. Není Montalbano spíše návratem k Agatě Christie, k „šedým buňkám Hercula Poirota“?

Následují přehledná pojednání o bolognském Gruppo 13 a charakteristiky nejvýznamnějších účastníků těchto uskupení, a také faktografie dokládající, že Bologna se nestala literárním městem zločinu náhodou.

Jádrem – a nepochybně nejlepší částí – práce je „komparativní analýza sérií s komisařem Coliandrem a inspektorkou Negro“. Diplomantka zde s pozoruhodnou bravurou vytěžuje dlouhou řadu Lucarelliho textů, aby postupně podala dynamickou charakteristiku typologií detektiva, zločince, zločinu a také vyšetřovacích metod a prostředí.

Výsledky jsou vskutku výživné: autorka tu registruje dlouho řadu relativních inovací. Inspirací pro obraz protagonisty už nemusí být pouze literární tradice, ale také výrazné filmové postavy, antihrdina není jen donkichot či jemné srdce v drsné slupce, ale může být vybaven i řadou nedvojsmyslně záporných rysů, není vyloučena komika, ženy-detektivky mohou trpět i typicky ženskými obtížemi. Zločiny mohou být i zločiny bez psychologie, bez individuální motivace, tak je tomu jak u mafiánských bosů či vrahů bez citů a bez svědomí, pracujících na objednávku (často jde o neonacisty); psychologicky jsou naopak zajímaví sérioví vrazi, často maskovaní za spořádané občany. V typologii zločinů převažuje zločin organizovaný, kolektivní, frekventovaná je i zločinnost extremistických skupin; užití nadbytečného násilí ukazuje spíše na individuální psychickou patologii. Do vyšetřovacích metod přirozeně vstupuje řada novinek: internetové databáze, odposlech, DNA, investigativní psychologie atd.

Závěrečná kapitola tohoto oddílu pak analyzuje funkční užití výrazových prostředků.

Úhrnem: jde o zralou práci, metodologicky dobře zvládnutou, přinášející skutečně lepší poznání analyzovaného materiálu. Její stylistická úroveň je velmi dobrá, překlady italských citátů výborné a technické parametry vcelku standardní (pouze poznámky pod čarou mohly být jednotně ukončovány tečkou). Práci proto hodnotím známkou výborně.

Praha, 24. 1. 2015

doc. PhDr. Jiří Pelán, Ph.D.,
oponent